

**Методики індикативного аналізу та експертних оцінок рівня
економічної безпеки товаровиробників зерна в умовах ринкової
глобалізації**

Проведено опис точок зору науковців-фахівців з питань особливостей методів індикативного аналізу та експертних оцінок стану економічної безпеки товаровиробників зерна в умовах ринкової глобалізації. Запропоновано трактування порогових значень економічної безпеки підприємства, наведено їх рекомендаційний склад для товаровиробників зерна. Визначено пріоритети економічної безпеки товаровиробників зерна в умовах ринкової глобалізації.

Ключові слова: індикативний аналіз, експертні оцінки, економічна безпека, товаровиробники зерна, ринкова глобалізація.

Постановка проблеми. Динамічні зміни розвитку суспільства та постійне формування нових світогосподарських зв'язків зумовлюють трансформаційні зміни в економічному, політичному, світоглядному житті населення. Вплив глобалізаційних змін зумовлений шаленими темпами розширення інформаційного простору та можливостями посилення комунікативних зв'язків. За таких умов поглиблюється проблема збереження існуючого стану розвитку та унеможливлення дії різного роду загроз безпеці життєдіяльності, функціонування та розвитку як окремого індивіда, господарської одиниці, так і суспільства в цілому.

Значимість галузі зерновиробництва, яка є стратегічно важливою з точки зору продовольчої безпеки України, на нашу думку, є беззаперечною, тому проблеми, пов'язані з пошуком ефективних систем економічної безпеки товаровиробників зерна, дослідження методів її рівня в умовах підвищеної конкурентної боротьби є актуальними та потребують всебічного вивчення і аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки рівня економічної безпеки підприємств висвітлюються в наукових працях широкого кола науковців. Так, Г.Жаворонкова пропонує методичні підходи до визначення інтегрального показника економічної безпеки аграрної сфери. Пропонується використання нормативних значень інтегрального показника оцінки економічної безпеки [1]. Н. В. Білошкурська, здійснивши аналіз методик оцінки рівня економічної безпеки підприємств, обґрунтовує практичне застосування комплексних моделей. Авторка також пропонує «аналіз рівня економічної безпеки проводити на основі найбільш вагомих складових (показників) та зведення результату до єдиного інтегрального показника» [2]. Цікавий підхід до розпізнавання класу кризи підприємств пропонує О. В. Раєвнева, в роботі якої наведено алгоритм розпізнавання промислових підприємств, які функціонують в умовах кризи та визначення індикативних значень показників класу кризи [3].

Ефективність економічної безпеки актуальна з точки зору посилення конкурентоспроможності товаровиробників зерна в умовах глобалізації. Так, у роботі В. В. Швед проаналізовано сучасний стан економіки України у контексті її національної конкурентоспроможності на основі використання індикативного методу дослідження наукової проблеми. Автор стверджує, що «при правильному використанні ключових показників-індикаторів можна значно поліпшити позиції у ключових світових рейтингах та відповідно підвищити конкурентоспроможність держави» [4]. Окремі індикатори, які наводить автор можна розглядати в контексті оцінки товаровиробників зерна, оскільки стан їх економічної безпеки впливає на конкурентоспроможність продукції. С. В. Козловський пропонує використовувати методи індикативного планування та регулювання для забезпечення стійкості економіки країни [5].

Інший підхід до оцінки економічної безпеки підприємств пропонують науковці, які є прихильниками методів експертних оцінок, аналізу й обробки сценаріїв, оптимізації тощо. Проте, на думку З. В. Якубовича «основними

недоліками цього методу може бути недостатня кваліфікація спеціалістів та суб'єктивізм при прийнятті рішень. Крім того, можливий вплив одного спеціаліста на решту членів групи, якщо застосовується метод колективних експертних оцінок» [6].

Досить детально проаналізовано підходи щодо оцінювання рівня економічної безпеки підприємств у праці О. І. Маслак, Н. Є. Гришко, які роблять висновок, що «більшість науковців, спираючись на підхід виокремлення функціональних складових економічної безпеки, формують власну методику оцінки її рівня через визначення рівня безпеки за певною складовою із подальшим агрегуванням даних в узагальнюючій оцінці» [7].

Серед зарубіжних вчених пошуку оптимальних методів оцінки економічної безпеки присвячено чимало наукових праць, серед яких роботи С. Брю, Є. Долана, Ф. Котлера, К. Макконелла, Р. Піндайка, П. Семюелсона, С. Фішера.

Беззаперечно цікавими і важливими є праці Дж. Акерлофа, який у своїх дослідженнях показує, що відбувається на ринку, коли продавці знають більше про якість товарів, ніж покупці. Вчений довів, «що в цьому випадку товари з низькою якістю починають домінувати на ринку». Науковець вказує на існування інститутів, які протидіють невизначеності якості [8]. Зауважимо, що подекуди саме невизначеність відіграє значну роль у виникненні і зростанні загроз діяльності підприємств, а це, в свою чергу, позначається на їх економічній безпеці.

Ю. А. Шеховцова є прибічником індикативного методу оцінки безпеки, «тому що в порівнянні з іншими він заснований на співставленні фактичних значень індикаторів безпеки з їх пороговими значеннями», хоч і вказує на деякі недоліки його використання. Крім того науковець зазначає, що «кожен вид економічної безпеки господарської системи того або іншого рівня має специфічні особливості, які потрібно враховувати при виборі методів її оцінки, тому оцінювати різні види економічної безпеки за єдиним шаблоном є методично некоректно». Відмічено, що «для усунення недоліків

індикативного метода деякі вчені пропонують застосовувати інтегральні показники безпеки, що розраховуються як сума добутків нормованих значень індикаторів безпеки на їх вагові коефіцієнти значущості, які пропонується визначати методом експертних оцінок. Використання інтегральних показників безпеки звільняє дослідження від необхідності розробляти порогові значення індикаторів, а також дає можливість ранжувати різні об'єкти за рівнем їх безпеки і давати кількісну оцінку її виміру в часі» [9]. Таким чином точка зору Ю.А. Шеховцової підтверджує наше бачення необхідності поєднувати окремі види методик, зокрема індикативного аналізу та експертних оцінок, для комплексної оцінки рівня економічної безпеки товаровиробників зерна.

А. Ілларіонов вважає, що «в концепції механізму забезпечення економічної безпеки підприємства головною вимогою є наявність індикативного аналізу, як метода економічних досліджень, суть якого – виявити тенденції і зміни показників економічної безпеки, їх інтегрованість у забезпеченні економічної стабільності суб'єкта і його інтересів» [10].

Акцент на індикативному методі аналізу економічної безпеки робить М.А. Бендіков, який зазначає, що «в якості однієї з цілей моніторингу економічної безпеки підприємства є діагностика його стану за системою показників (індикаторів), які враховують специфічні галузеві особливості, найбільш характерні для даного підприємства і такі, що мають стратегічне значення для останнього» [11].

А.В. Колосов стверджує, що «порогові значення економічної безпеки держави – це кількісні індикатори. Недотримання їх значень перешкоджає розвитку різних елементів відтворення і створює загрози економічній безпеці» [12].

На думку І.А. Кошкіної, Є.Р. Мубаракшиної, «для підвищення ефективності діагностики економічної безпеки підприємства поряд з кількісною оцінкою рівня безпеки за допомогою індикаторів використовувати метод експертних оцінок з метою обліку фази, стадії та

генезису розвитку конкретного підприємства». Автори вказують на складність індикативного методу аналізу, та пропонують використовувати при оцінці рівня економічної безпеки підприємства системно-синергетичний підхід [13].

Багато досліджень спрямовано на аналіз стану та ефективності зернової галузі [14-17]. Втім практично відсутні наукові праці, в яких поєднано дослідження економічної безпеки товаровиробників зерна та вивчення методик її рівня з урахуванням особливостей зерновиробництва в умовах глобалізації ринку, що і зумовило актуальність викладеного матеріалу.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є дослідження особливостей методів індикативного аналізу та експертних оцінок стану економічної безпеки товаровиробників зерна в умовах ринкової глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека товаровиробників зерна обґрунтовується необхідністю дотримання позицій продовольчої безпеки країни. Оцінка ефективності системи їх економічної безпеки в сучасних умовах світогосподарських зв'язків має передбачати детальний аналіз стану, тенденцій розвитку та ефективності виробництва зерна, аналіз стану економічної безпеки підприємств; виявлення та оцінку впливу факторів, зокрема глобалізації ринку зерна, на пріоритети та економічну безпеку підприємств; розробку концептуальних засад стратегії інноваційної складової у забезпеченні економічної безпеки товаровиробників зерна в сучасних умовах господарювання.

В умовах глобалізації вирішальним фактором формування економічної безпеки підприємств є прогнозування можливих загроз і небезпек, яке ґрунтується на методах екстраполяції, інтерполяції, аналогії, графічних прийомів, експертних оцінок, когнітивного моделювання, індикативного планування, тощо.

Щоб розібратись у методиці індикативного аналізу необхідно визначитись, що ж собою являють порогові значення індикаторів. На нашу думку, порогові значення економічної безпеки підприємства - це індикатори

(показники), що кількісно відображають гранично допустимі з позиції економічних інтересів співвідношення усіх сторін господарської діяльності, недотримання яких перешкоджає функціонуванню й розвитку елементів його відтворення, що загрожує економічній безпеці суб'єкта господарювання.

Змістовно методику розрахунку індикаторів найважливіших складових економічної безпеки викладно у методичних рекомендаціях за редакцією С.І. Пирожкова, у якій автори розкривають закономірності виникнення і тенденції розвитку чинників, які впливають на економічну безпеку [18]. У роботі зазначено, що «індикаторами економічної безпеки є найважливіші показники, що визначені за допомогою критеріїв...рівня вразливості окремих сфер економіки...Відхилення індикаторів від граничних (порогових) значень призводить до порушення нормального перебігу відтворювальних процесів, виникнення або посилення негативних тенденцій...». Пропонується під час визначення порогових значень для оцінки рівня окремих складових економічної безпеки використовувати зокрема аналоговий, порівняльний та метод експертних оцінок. Звертаємо увагу на те, що рекомендації базуються на розрахунках за офіційними статистичними даними, а для оцінки окремих негативних явищ, як то тіньова економіка та вплив капіталів за кордон, на експертних оцінках, включаючи розрахунки фахівців міжнародних організацій. Таку методику вважаємо цілком адаптованою для використання товаровиробниками зерна, зважаючи на специфіку галузі (залежність від природно-кліматичних умов виробництва, використання землі, функціонування у виробничих одиницях різних організаційно-правових форм, експортоорієнтованість галузі, визначальна роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, участь у формуванні альтернативних джерел енергії, роль зерна у забезпеченні населення соціальними сортами хліба тощо).

У галузі зерновиробництва не може бути сталого переліку індикаторів економічної безпеки, оскільки діяльність кожного товаровиробника є індивідуальною. Пріоритетом економічної безпеки для таких підприємств є

зменшення ризику втрати урожаю, а оскільки зерновиробництво відноситься до реального сектору економіки, від якого залежать темпи економічного зростання, то ці пріоритети в кінцевому результаті є ключовими для економічної безпеки підприємництва і країни в цілому.

Н.М. Голович пропонує для оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств «...методику, засновану на визначенні стану базових секторів: сектор економічної незалежності; сектор ефективності функціонування; сектор здатності до розвитку; сектор банкрутства; сектор конкурентоздатності; сектор ризику й невизначеності, кожен з яких складається з відповідних критеріальних показників та індикаторів, на основі розрахунку яких визначають інтегральну оцінку рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств» [19, с. 82]. Такий підхід цілком прийнятний для досліджуваної галузі, оскільки перераховані нами вище її особливості в різній мірі формують стан базових секторів, за якими Н. М. Голович пропонує здійснювати аналіз економічної безпеки підприємств аграрної сфери.

Критично підійшов до оцінки методик визначення рівня економічної безпеки А.І.Сухоруков, який відмічає необхідність суттєвого вдосконалення офіційних методик. Так, на думку вченого «для розрахунку інтегрального індексу використовується лінійна (адитивна) форма, замість мультиплікативної (нелінійної), яка більш адекватно відображає нелінійні процеси в економіці». Далі автор зазначає, що «номенклатура індикаторів є відкритою, що припускає коригування індикаторів або введення додаткових індикаторів за умови економічних та інституційних змін, появи нових можливостей отримання первинних даних і методологічних можливостей» [20].

Узагальнюючи наведені вище точки зору науковців, на нашу думку, доцільно визначити оптимальну систему індикаторів для оцінки економічної безпеки товаровиробників зерна з врахуванням умов глобалізації ринку. При цьому важливо здійснити групування показників на загальні та специфічні;

основні та другорядні; релевантні та не релевантні. Прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності потребує нових методів та інструментарію обґрунтування.

Одним із методів, який поєднує в собі використання експертних оцінок, сценарного прогнозування розвитку проблемної ситуації та адекватного формування цільових орієнтирів є когнітивне моделювання. Саме його ми пропонуємо використовувати при розробці концептуальних засад стратегії інноваційної складової у забезпеченні економічної безпеки товаровиробників зерна в умовах глобалізації. За допомогою елементів даного методу можливо буде вплинути на зниження рівня невизначеності розвитку подій шляхом використання експертних оцінок та інших складових, так званої, евентуальної стратегії.

На думку І.А. Бланка, від точної ідентифікації загроз та вірного підбору індикаторів стану економічної безпеки підприємства залежить ступінь адекватності її оцінки. Поняття загроз розглядають як сукупність умов, процесів, факторів, які перешкоджають реалізації економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності або створюють для них небезпеку [21, с. 105].

Стан зерновиробництва значно впливає на економічну безпеку держави. Кон'юнктура зернового ринку на глобальному рівні залежить від багатьох чинників, головними серед яких є демографічний, енергетичний, природно-кліматичний, політико-правовий. З огляду на глобалізацію зернового ринку пропонуємо розглядати методики аналізу економічної безпеки національного товаровиробника, враховуючи досвід провідних експортерів зерна та країн, що є ринками збуту для вітчизняного виробника. Важливим індикатором глибини впливу процесів глобалізації, їх економічної спрямованості є стан і динаміка розвитку ресурсного потенціалу у сфері зерновиробництва, а також інфраструктурне забезпечення підприємств галузі.

Сьогодні вітчизняним виробникам зерна важко конкурувати із закордонними через наявність значної різниці у вартості кредитних ресурсів для аграрного сектора. Так, кредити в ЄС, які надаються аграрному сектору, коштують від 2 до 4 %, у США – 0%, в Україні – до 25 % річних [22].

Рівень економічної безпеки товаровиробників зерна слід оцінювати за значеннями інтегрального індикатора економічної безпеки. Крім того, необхідно з'ясувати, за рахунок яких факторів відбулося коливання індикатора, проаналізувати динаміку основних його складових. Важливо враховувати, що здатність підприємства протидіяти загрозам, а не попереджувати їх є економічно необґрунтованою. Тому підприємства, які не працюють в напрямку стратегічного передбачення знаходяться в зоні постійного ризику та відшкодування збитків.

Досить ґрунтовно наведено методику оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств у роботі Т.О. Корнієнко. За пропонованою методикою подаються основи формування системи оціночних показників на підприємстві, представлений алгоритм оцінки рівня економічної безпеки на сільськогосподарському підприємстві за функціональними складовими. Акцентуємо увагу, що методика передбачає, в своїй основі, використання індикаторів тої чи іншої складової безпеки та балів, визначених експертним методом. «Отримані оцінки послідовно комбінують (до отриманої підсумкової оцінки двох факторів додають оцінку наступного фактора і т.д...)». Алгоритм такої оцінки автор пропонує проводити у наступній послідовності: визначення джерел інформації, систематизації показників, зіставлення фактичних і граничних їх значень, розробка бальної системи оцінок, визначення середнього бального значення за кожною функціональною складовою економічної безпеки, розрахунок комплексного показника. [23]. Пропонуємо доповнити наведений Т.О. Корнієнко алгоритм оцінки економічної безпеки сільськогосподарського підприємства блоком управлінської складової, який пропонуємо

сформулювати як моніторинг і контроль за дотриманням індикаторів економічної безпеки та об'єктивності експертних оцінок.

Економічна безпека любого підприємства, в тому числі і товаровиробників зерна, має відповідну структуру, основними елементами якої є зовнішні та внутрішні складові. Важливо розрізняти процеси формування та оцінки економічної безпеки підприємства. Зазначене дає підстави визначити основні індикатори оцінки економічної безпеки товаровиробників зерна в умовах впливу глобалізації ринку з позиції її функціональних складових (табл. 1).

Таблиця 1

Основні індикатори економічної безпеки товаровиробників зерна

Функціональні складові	Індикатори
Ринкова та інтерфейсна	Коефіцієнт ринкової віддачі активів Конкурентоспроможність і якість продукції Співвідношення валової і товарної продукції Частка підприємства на ринку Коефіцієнт ефективності рекламної політики підприємства Ефективність зовнішньоекономічної діяльності Зміни у використанні каналів реалізації
Політико-правова	Наявність на підприємстві юридичної служби (юриста) Рівень витрат на обслуговування юридичного підрозділу Ефективність діяльності відповідних підрозділів щодо підписання договорів та контрактів Цінова політика підприємства
Податково-тарифна	Величина податків і платежів у загальній сумі зобов'язань Величина податків і платежів у загальній сумі прибутку Податкові пільги Бюджетне фінансування Митні тарифи Мінімізація податкових ризиків
Фінансово-кредитна	Індекс обсягів виробництва Динаміка прибутку Маржинальний дохід Розмір заборгованості, в т.ч. просроченої Рентабельність Платоспроможність (в т.ч. експортерів) Індекс капіталовкладень Частка довгострокових кредитів у позикових коштах Коефіцієнт фінансової залежності Страхування ризиків та втрат
Управлінська	Заохочувальні та штрафні заходи Ефект та результативність кадрової політики Результати контрольних заходів, в т.ч. управлінського обліку
Інфраструктурна і	Товарооборот

Логістична	Вантажообіг (власним та залученим транспортом) Площі складських приміщень
Інформаційна	Наявність на підприємстві інформаційно-аналітичного підрозділу Коефіцієнт повноти інформації Коефіцієнт точності інформації Коефіцієнт суперечливості інформації Зв'язок із громадськістю, формування позитивного іміджу Ефективність інформаційно-аналітичного забезпечення Рівень захисту комерційної (конфіденційної) інформації та рівень втрат від промислового шпіонажу
Техніко-технологічна	Ступінь зносу основних виробничих фондів Завантаження спеціалізованого обладнання та виробничих потужностей Доступ до ноу-хау (рівень прогресивності технологій) Частка витрат на НДР Коефіцієнт оновлення основних виробничих фондів Оснащеність виробництва основними видами ресурсів
Інвестиційно-інноваційна	Фактичний і необхідний обсяг інвестицій Рівень інвестицій в оновленні основних засобів Рівень інноваційної активності Частка реалізації інноваційної продукції в обсягу реалізації
Енергетична	Енергоємність Структура і вартість енергоносіїв Обсяги використання власної сировини в якості біопалива Стан енергетичного балансу Питома вага енергетичної складової в собівартості продукції
Екологічна	Наявність екологічної служби Витрати на захист навколишнього середовища Середній рівень деструктивного впливу Питома вага витрат на екологічну безпеку у собівартості
Силовa та охоронна	Питома вага працівників служби охорони у загальній чисельності робітників підприємства Частота розкрадання майна, порушень трудової дисципліни та рівень втрат від цих дій Рівень витрат на обслуговування служби охорони Забезпеченість охорони приміщень, устаткування, офісів, працівників підприємства Рівень запобігання рейдерським атакам Рівень охорони праці
Соціальна	Рівень заборгованості по заробітній платі Рівень оплати праці у співвідношенні до середнього показника у галузі або економіки в цілому Рівень соціальної інфраструктури Рівень профспілкової діяльності
Інтелектуальна і кадрова	Показник освітнього рівня Рівень витрат на підготовку кадрів Плинність робітників високої кваліфікації Питома вага працівників апарату управління у загальній кількості працюючих Питома вага інженерно-технічних та наукових робітників Частка зарплати у собівартості

Варто зазначити, що індикатори, перераховані у таблиці мають досить відносну прив'язку до тієї чи іншої функціональної складової економічної безпеки товаровиробників зерна. Їх значимість проявляється у взаємодії та використанні елементів гнучкої адаптації до мінливих умов діяльності на ринку. В умовах глобалізації та інтенсивного розвитку інформаційних технологій найбільш пріоритетними функціональними складовими економічної безпеки вважаємо інформаційну, інтелектуальну та інвестиційно-інноваційну, а отже індикатори їх оцінки та розвитку набувають все більшої актуальності та вивчення. Оскільки національний зерновий сектор зорієнтований переважно на крупного товаровиробника та значну долю експорту продукції, суб'єктом глобальних інтересів стають транснаціональні компанії, крупні зернотрейдери та агрохолдинки, у володінні яких величезні обсяги капіталів і фінансових можливостей. Їх діяльність на українському ринку є темою іншого, досить вагомого, дослідження, проте наголосимо, що в процесі глобалізації зростає роль економічної безпеки товаровиробників зерна, як таких, що формують продовольчу безпеку держави та є джерелом валютних надходжень. Як зазначає група науковців, під керівництвом М.І. Зубка «глобалізаційні процеси зобов'язують економічну безпеку суб'єктів підприємництва будувати свою діяльність з огляду на попередження загроз, тобто, функціонування їх систем економічної безпеки має базуватись на поєднанні заходів захисту та протидії загрозам, поширюючи такі заходи на всю структуру установ суб'єктів підприємництва» [24, с. 182].

Висновки. Загальний висновок полягає у тому, що однозначна думка з питань оцінки рівня економічної безпеки підприємств на сьогодні відсутня. Втім багато науковців схиляються до доцільності використання індикативного методу в поєднанні з методом експертних оцінок, що дозволить більш повно і аргументовано провести моніторинг. При цьому така оцінка для товаровиробників зерна має свої специфічні особливості та

відповідний перелік індикаторів та їх порогових значень, враховуючи чинники, що визначають особливості такого виробництва.

Список використаних джерел

1. Жаворонкова Г. Методичні підходи до визначення інтегрального показника економічної безпеки аграрної сфери на регіональному рівні / Г.Жаворонкова, В.Жмуденко // Економічний аналіз. – 2010. – Вип. 7. – С. 42-44.
2. Білошкурська Н. В. Комплексні моделі оцінки економічної безпеки підприємств [Електронний ресурс] / Н.В.Білошкурська. – Режим доступу:http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-in/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/soi_2012_2_4_4.pdf
3. Раєвська О. В. Формування індикативних значень показників розпізнавання класу кризи промислових підприємств / О. В. Раєвська, О.І.Горохова // Бізнесінформ. – 2011. - № 7(2). – С. 21-23.
4. Швед В.В. Національна конкурентоспроможність України: індикативний підхід [Електронний ресурс] / В.В. Швед. – Режим доступу: http://mev-nu.com/load/2013/10_mizhnarodni_ekonomichni_vidnosini_v_sistemi_zrostannja_konkurentospromozhnosti_ekonomichnikh_sistem/40-1-0-199
5. Козловський С.В. Індикативні методи забезпечення стійкості економіки України [Електронний ресурс] // С.В.Козловський, О.М.Бурлака. – Ефективна економіка. – 2009. - № 2/05.3. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2373>
6. Якубович З.В. Методи і підходи до оцінювання рівня економічної безпеки машинобудівних підприємств [Електронний ресурс] / З.В.Якубович. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Economics/62532.doc.htm
7. Маслак О.І. Підходи щодо оцінювання рівня економічної безпеки підприємств / О.І.Маслак, Н.Є.Гришко. – Вісник КрНУ ім. Михайла Остроградського. – 2011. – Вип. 6(71). – Частина 1. – С. 183-187.
8. Акерлоф Д. Рынок «лимонов»: неопределенность качества и рыночный механизм [Электронный ресурс] / Д.Акерлоф // Thezis. – 1994. – вып. 5. – С. 91-104. – Режим доступа: http://igiti.hse.ru/data/413/313/1234/5_1_4_Akerl.pdf
9. Шеховцова Ю.А. Применение индикативного метода для оценки инвестиционной безопасности региона / Ю.А.Шеховцова // Регионология. – 2012. – №2.
10. Илларионов А. Критерии экономической безопасности / А.Илларионов // Вопросы экономики. – 1998. - №10. - С.45.
11. Бендигов М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития [Электронный ресурс] / М.А.Бендигов. – Режим доступа: <http://mevriz.ru/articles/2000/2/1507.html>
12. Колосов А.В. Экономическая безопасность хозяйственных систем: учебник / А.В.Колосов. – М.: Узд-во РАГС. – 446 с.

13. Кошкина И. А., Мубаракшина Э. Р. Методологический подход к проведению диагностики экономической безопасности промышленного комплекса [Электронный ресурс] / И.А.Кошкина, Э.Р. Мубаракшина. – Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал). – 2012. - №8(16). – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/metodologicheskij-podhod-k-provedeniyu-dagnostiki-ekonomicheskoy-bezopasnosti-promyshlennogo-kompleksa>

14. Рунчева А.С. Методичні засади економічної оцінки ефективності функціонування галузі зерновиробництва / А. С. Рунчева. – Вісник бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. - № 4(16). – С. 78-82.

15. Христенко Г. Концептуальні засади організації зерновиробництва на основі кластерного підходу / Г.Христенко // Галицький економічний вісник. - 2012. - №2(35). - С.27-35.

16. Чмирь С.М. Ефективність ринку зерна / С.М.Чмирь // Економіка АПК. – 2009. - №4. – С. 117-120.

17. Демченко Т.В. Розвиток виробництва зерна і його значення у забезпеченні продовольчої безпеки України / Т.В.Демченко, О.В.Шебаніна // Економіка АПК. - 2008. - №12. - С.9-11.

18. Пирожков С.І. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / [Пирожков С.І., Сухоруков А.І., Воробйов С.Л., Крупельницька Т.П.]. – К., НІПМБ. – 2003. – 42 с.

19. Голович Н.М. Методика аналізу та оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств / Н.М.Голович // Вісник ОНУ ім. І.І.Мечнікова. – 2013. – Т.18. – Вип.3/1. – С.79-82.

20. Сухоруков А.І. Щодо методології комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави / А.І.Сухоруков // Стратегічні пріоритети. – 2013. - № 3(28). – С. 5-15.

21. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учеб. курс / И. А. Бланк. - [2-е изд.]. - К. : Эльга, Ника- Центр. - 2006. – 656 с.

22. Членство в СОТ: перспективи аграріїв // Урядовий кур'єр. – 2007. - №223. – С. 5. – 28 листопада.

23. Корнієнко Т.О. Методика оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / Т.О.Корнієнко. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/952/1/Korn2.pdf>

24. Економічна безпека суб'єктів підприємництва: навчальний посібник / [М.І. Зубок, В.С. Рубцов, С.М. Яременко та ін.]. – К.: 2012. – 226 с.

Аннотация. Проведено описание точек зрения ученых - специалистов по вопросам особенностей методов индикативного анализа и экспертных оценок состояния экономической безопасности товаропроизводителей зерна в условиях рыночной глобализации. Предложено трактовку пороговых значений экономической безопасности предприятия, приведены их рекомендательный состав для товаропроизводителей зерна. Определены

приоритеты экономической безопасности товаропроизводителей зерна в условиях рыночной глобализации.

Ключевые слова: индикативный анализ, экспертные оценки, экономическая безопасность, товаропроизводители зерна, рыночная глобализация.

Abstract. A description of the viewpoints of scientists, specialists on the features indicative of methods of analysis and expert assessments of the economic security of grain producers in a market globalization. A interpretation of thresholds of economic security, given their recommendation warehouse for grain producers. Priorities of economic security of grain of producers in conditions of market globalization.

Keywords: indicative analysis, expert estimates, economic security, commodity producers grain market globalization.